

**PREHĽAD
ZÁKLADNÝCH VZORCOV A VZŤAHOV
ZO STREDOŠKOLSKEJ MATEMATIKY**

Pomôcka pre prípravný kurz

2015

ZÁKLADNÉ ALGEBRAICKÉ VZORCE

1) $(a \pm b)^2 = a^2 \pm 2ab + b^2$	3) $(a \pm b)^3 = a^3 \pm 3a^2b + 3ab^2 \pm b^3$
2) $a^2 - b^2 = (a - b)(a + b)$	4) $a^3 - b^3 = (a - b)(a^2 + ab + b^2)$
	5) $a^3 + b^3 = (a + b)(a^2 - ab + b^2)$

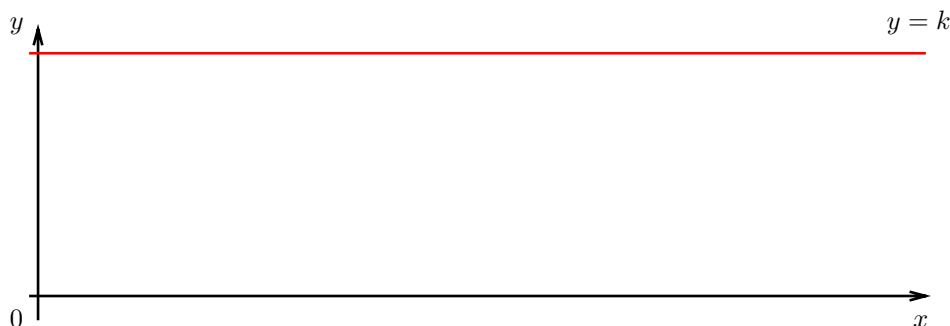
OPERÁCIE S MOCNINAMI

1) $a^m \cdot a^n = a^{m+n}$	9) $a^{\frac{m}{n}} = \sqrt[n]{a^m}$
2) $a^m : a^n = a^{m-n}$	10) $\sqrt[n]{a \cdot b} = \sqrt[n]{a} \cdot \sqrt[n]{b}$
3) $(a^m)^n = a^{m \cdot n}$	11) $\sqrt[n]{\frac{a}{b}} = \frac{\sqrt[n]{a}}{\sqrt[n]{b}}$
4) $a^0 = 1$	12) $\frac{\sqrt[n]{a}}{\sqrt[m]{b}} = \frac{\sqrt[n \cdot m]{a^m}}{\sqrt[n \cdot m]{b^n}} = \sqrt[n \cdot m]{\frac{a^m}{b^n}}$
5) $a^{-n} = \frac{1}{a^n}$	13) $(\sqrt[n]{a^m})^x = \sqrt[n]{a^{mx}}$
6) $(a \cdot b)^m = a^m \cdot b^m$	14) $(\sqrt[n]{a})^n = a$
7) $(\frac{a}{b})^n = \frac{a^n}{b^n}$	
8) $(\frac{a}{b})^{-n} = (\frac{b}{a})^n$	

ELEMENTÁRNE FUNKCIE

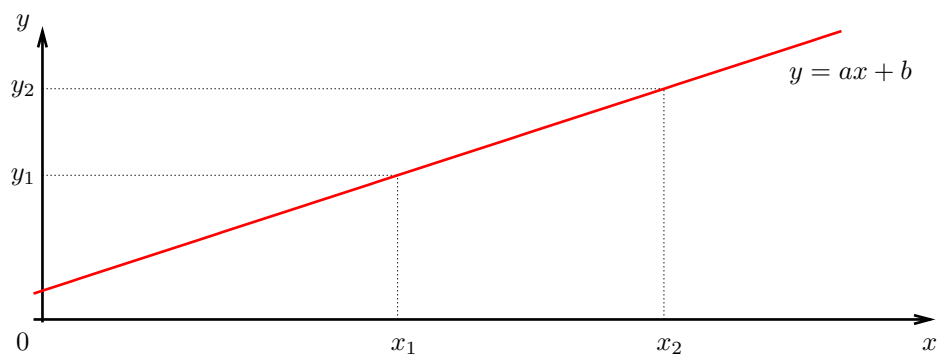
Konštantná funkcia – $f : y = k, k \in \mathbb{R}$ $\mathcal{D}(f) = \mathbb{R}, \mathcal{H}(f) = \{k\}$.

Grafom je priamka rovnobežná s osou x .

Lineárna funkcia – $f : y = ax + b, a, b \in \mathbb{R}, a \neq 0$ $\mathcal{D}(f) = \mathbb{R}, \mathcal{H}(f) = \mathbb{R}$.

Grafom je priamka so smernicou a , ktorá na osi y vytína úsek b .

Kvadratická funkcia – $f: y = ax^2 + bx + c, a, b, c \in \mathbb{R}, a \neq 0$

Grafom je parabola, ktorej os je rovnobežná s osou y .

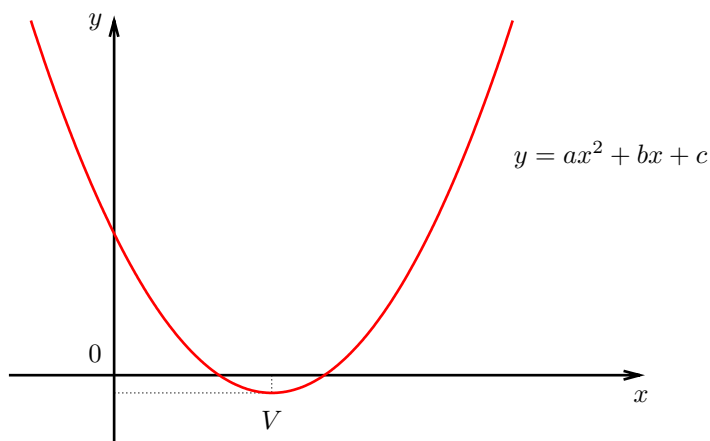
1) $a > 0$: $\mathcal{D}(f) = \mathbb{R}, \mathcal{H}(f) = \langle c - \frac{b^2}{4a}; \infty \rangle$,

párna pre $b = 0$,

ohraničená zdola,

rastúca, prostá pre $x \in \langle -\frac{b}{2a}; \infty \rangle$,

klesajúca, prostá pre $x \in \langle -\infty; -\frac{b}{2a} \rangle$.

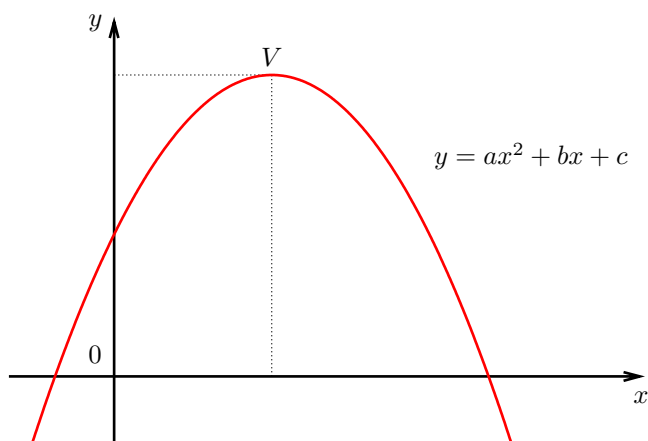
2) $a < 0$: $\mathcal{D}(f) = \mathbb{R}, \mathcal{H}(f) = \langle -\infty; -\frac{b^2}{4a} \rangle$,

párna pre $b = 0$,

ohraničená zhora,

rastúca, prostá pre $x \in \langle -\infty; -\frac{b}{2a} \rangle$,

klesajúca, prostá pre $x \in \langle -\frac{b}{2a}; \infty \rangle$.

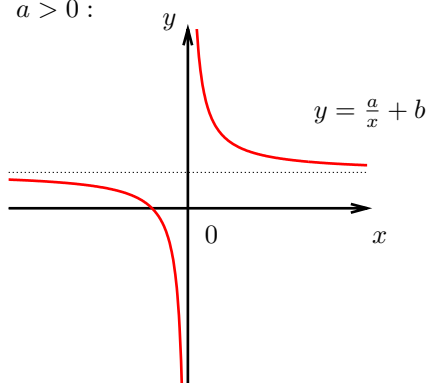
Nech x_1 a x_2 sú korene kvadratickej rovnice $ax^2 + bx + c = 0$. Potom kvadratickú funkciu $y = ax^2 + bx + c$ môžeme vyjadriť v tvare $y = a(x - x_1)(x - x_2)$.

Hyperbolická funkcia – $f: y = \frac{a}{x} + b, a, b \in \mathbb{R}, a \neq 0$

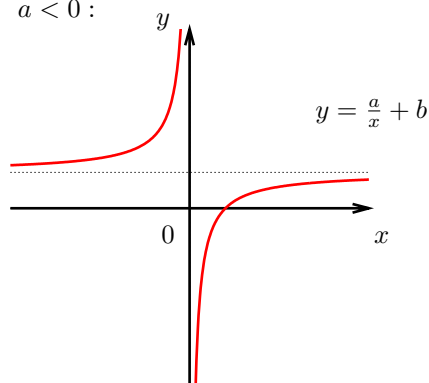
$\mathcal{D}(f) = (-\infty; 0) \cup (0; \infty), \mathcal{H}(f) = (-\infty; b) \cup (b; \infty)$.

Grafom je rovnoosová hyperbola.

$a > 0$:

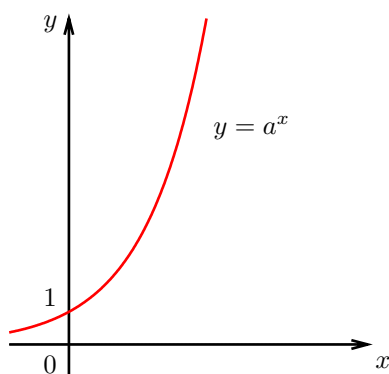
$a < 0$:

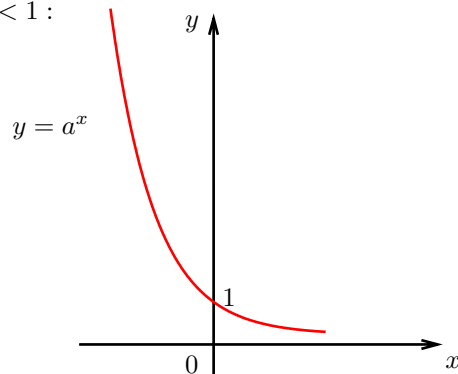
Exponenciálna funkcia – $f: y = a^x, a > 0, a \neq 1$

$\mathcal{D}(f) = \mathbb{R}, \mathcal{H}(f) = (0; \infty)$.

$a > 1$:

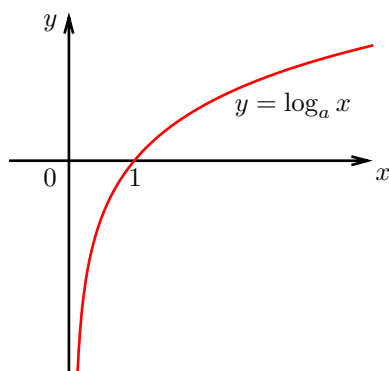
$0 < a < 1$:

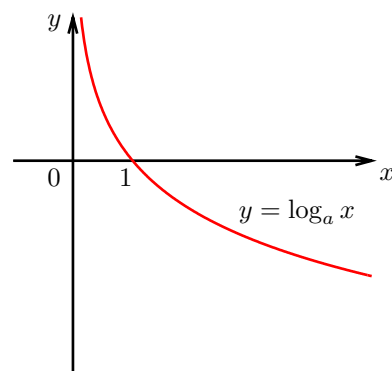
Logaritmická funkcia – $f: y = \log_a x, a > 0, a \neq 1$

$\mathcal{D}(f) = (0; \infty), \mathcal{H}(f) = \mathbb{R}$.

$a > 1$:

$0 < a < 1$:

$\log x = \log_{10} x$ sa nazýva dekadickým logaritmom,

$\ln x = \log_e x$ sa nazýva prirodzeným logaritmom, (kde $e = 2.718 \dots$ je Eulerovo číslo).

Vlastnosti logaritmov:

$$\log_a xy = \log_a x + \log_a y$$

$$\log_a 1 = 0$$

$$\log_a \frac{x}{y} = \log_a x - \log_a y$$

$$\log_a a = 1$$

$$\log_a x^n = n \cdot \log_a x$$

$$\log_a x = \frac{\log_y x}{\log_y a}$$

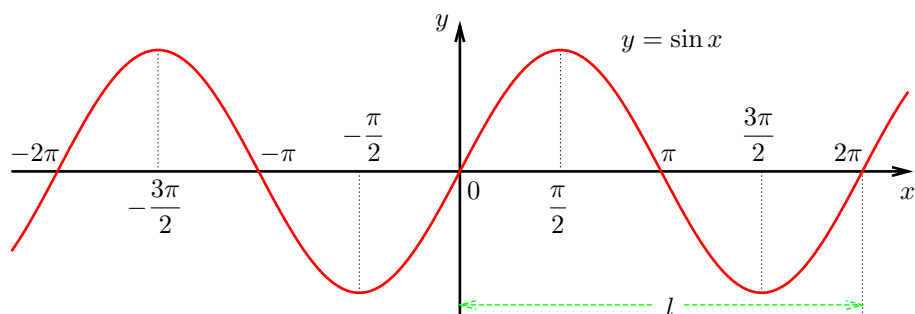
Goniometrické funkcie

$$f: y = \sin x \quad \mathcal{D}(f) = \mathbb{R}, \quad \mathcal{H}(f) = \langle -1; 1 \rangle.$$

nepárna, preto $\sin(-x) = -\sin x$,

ohraničená,

periodická s periódou $l = 2\pi$.

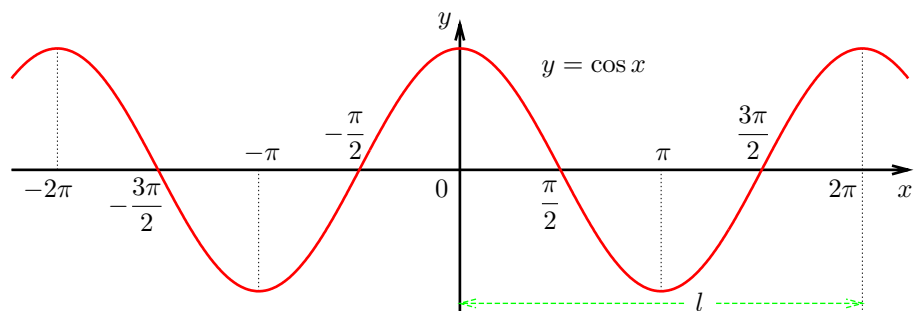

$$f: y = \cos x \quad \mathcal{D}(f) = \mathbb{R}, \quad \mathcal{H}(f) = \langle -1; 1 \rangle,$$

párna, preto $\cos(-x) = \cos x$,

ohraničená,

periodická s periódou $l = 2\pi$.

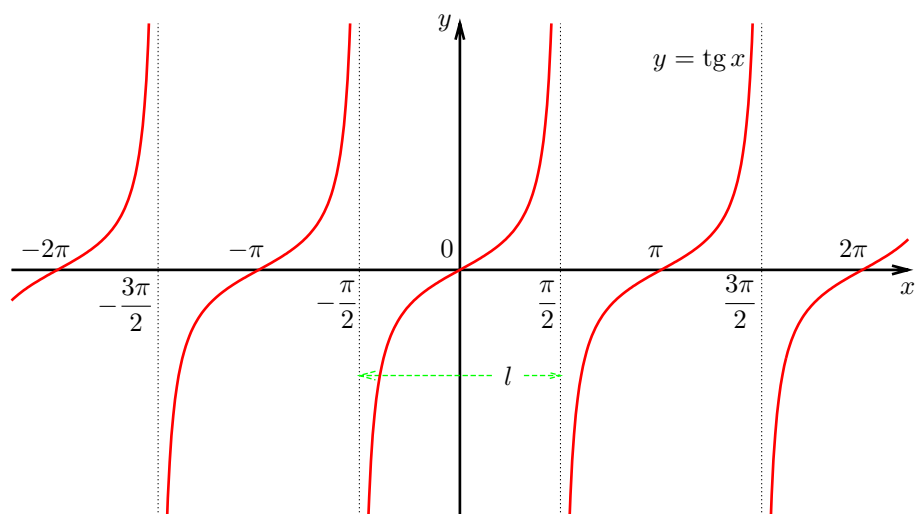
$$f: y = \operatorname{tg} x \quad \mathcal{D}(f) = \mathbb{R} - \{(2k+1) \cdot \frac{\pi}{2}; k \in \mathbb{Z}\} = \bigcup_{k \in \mathbb{Z}} (-\frac{\pi}{2} + k\pi; \frac{\pi}{2} + k\pi), \quad \mathcal{H}(f) = \mathbb{R},$$

nepárna, preto $\operatorname{tg}(-x) = -\operatorname{tg} x$,

rastúca na každom intervale $I \subset \mathcal{D}(f)$,

neohraničená,

periodická s periódou $l = \pi$.

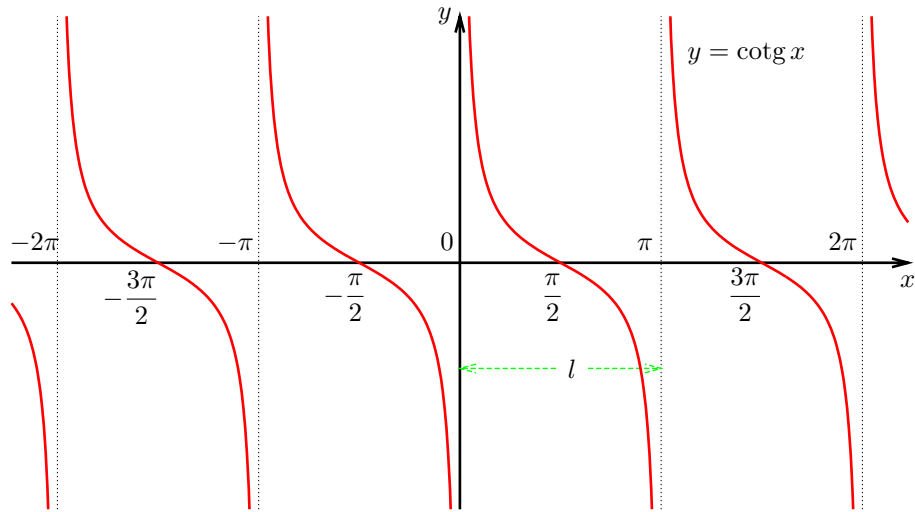
$$f: y = \cotg x \quad \mathcal{D}(f) = \mathbb{R} - \{k\pi; k \in \mathbb{Z}\} = \bigcup_{k \in \mathbb{Z}} (k\pi; (k+1)\pi), \quad \mathcal{H}(f) = \mathbb{R},$$

nepárna, preto $\cotg(-x) = -\cotg x$,

klesajúca na každom intervale $I \subset \mathcal{D}(f)$,

neohraničená,

periodická s periódou $l = \pi$.

ZNAMENKA GONIOMETRICKÝCH FUNKCIÍ

kvadrant	$\sin x$	$\cos x$	$\operatorname{tg} x$	$\cotg x$
I.	+	+	+	+
II.	+	-	-	-
III.	-	-	+	+
IV.	-	+	-	-

$$\sin(90^\circ - x) = \cos x$$

$$\cos(90^\circ - x) = \sin x$$

$$\sin(90^\circ + x) = \cos x$$

$$\cos(90^\circ + x) = -\sin x$$

TABUĽKA ZÁKLADNÝCH HODNÔT GONIOMETRICKÝCH FUNKCIÍ

x	0°	30°	45°	60°	90°	120°	135°	150°	180°	270°	360°
	0	$\frac{\pi}{6}$	$\frac{\pi}{4}$	$\frac{\pi}{3}$	$\frac{\pi}{2}$	$\frac{2\pi}{3}$	$\frac{3\pi}{4}$	$\frac{5\pi}{6}$	π	$\frac{3\pi}{2}$	2π
$\sin x$	0	$\frac{1}{2}$	$\frac{\sqrt{2}}{2}$	$\frac{\sqrt{3}}{2}$	1	$\frac{\sqrt{3}}{2}$	$\frac{\sqrt{2}}{2}$	$\frac{1}{2}$	0	-1	0
$\cos x$	1	$\frac{\sqrt{3}}{2}$	$\frac{\sqrt{2}}{2}$	$\frac{1}{2}$	0	$-\frac{1}{2}$	$-\frac{\sqrt{2}}{2}$	$-\frac{\sqrt{3}}{2}$	-1	0	1
$\operatorname{tg} x$	0	$\frac{1}{\sqrt{3}}$	1	$\sqrt{3}$		$-\sqrt{3}$	-1	$-\frac{1}{\sqrt{3}}$	0		0
$\cotg x$		$\sqrt{3}$	1	$\frac{1}{\sqrt{3}}$	0	$-\frac{1}{\sqrt{3}}$	-1	$-\sqrt{3}$		0	

$$1 \text{ radián} = \frac{180^\circ}{\pi} \doteq 57^\circ 17' 45''$$

$$1^\circ = \frac{\pi}{180} \doteq 0,0175$$

$$\sin^2 x + \cos^2 x = 1$$

$$\operatorname{tg} x \cdot \operatorname{cotg} x = 1$$

$$\operatorname{tg} x = \frac{\sin x}{\cos x} = \frac{1}{\operatorname{cotg} x}$$

$$\operatorname{cotg} x = \frac{\cos x}{\sin x} = \frac{1}{\operatorname{tg} x}$$

SÚČTOVÉ VZORCE

$$\sin(x \pm y) = \sin x \cdot \cos y \pm \cos x \cdot \sin y$$

$$\cos(x \pm y) = \cos x \cdot \cos y \mp \sin x \cdot \sin y$$

$$\sin x + \sin y = 2 \cdot \sin \frac{x+y}{2} \cdot \cos \frac{x-y}{2}$$

$$\sin x - \sin y = 2 \cdot \cos \frac{x+y}{2} \cdot \sin \frac{x-y}{2}$$

$$\cos x + \cos y = 2 \cdot \cos \frac{x+y}{2} \cdot \cos \frac{x-y}{2}$$

$$\cos x - \cos y = -2 \cdot \sin \frac{x+y}{2} \cdot \sin \frac{x-y}{2}$$

$$\sin x \cdot \sin y = \frac{1}{2} \cdot [\cos(x-y) - \cos(x+y)]$$

$$\cos x \cdot \cos y = \frac{1}{2} \cdot [\cos(x-y) + \cos(x+y)]$$

$$\sin x \cdot \cos y = \frac{1}{2} \cdot [\sin(x-y) + \sin(x+y)]$$

$$\operatorname{tg}(x \pm y) = \frac{\operatorname{tg} x \pm \operatorname{tg} y}{1 \mp \operatorname{tg} x \cdot \operatorname{tg} y}$$

$$\operatorname{cotg}(x \pm y) = \frac{\operatorname{cotg} x \cdot \operatorname{cotg} y \mp 1}{\operatorname{cotg} y \pm \operatorname{cotg} x}$$

$$\operatorname{tg} x \pm \operatorname{tg} y = \frac{\sin(x \pm y)}{\cos x \cdot \cos y}$$

$$\operatorname{cotg} x \pm \operatorname{cotg} y = \frac{\sin(y \pm x)}{\sin x \cdot \sin y}$$

VZORCE PRE VÝPOČET FUNKCIÍ DVOJNÁSObNÝCH A POLOVIČNÝCH UHLŮV

$$\sin 2x = 2 \sin x \cos x$$

$$\cos 2x = \cos^2 x - \sin^2 x$$

$$\sin^2 x = \frac{1 - \cos 2x}{2}$$

$$\cos^2 x = \frac{1 + \cos 2x}{2}$$

$$\operatorname{tg} \frac{x}{2} = \frac{\sin x}{1 + \cos x}$$

$$\operatorname{cotg} \frac{x}{2} = \frac{\sin x}{1 - \cos x}$$

$$\sin x = \frac{2 \operatorname{tg} \frac{x}{2}}{1 + \operatorname{tg}^2 \frac{x}{2}}$$

$$\sin x = 2 \sin \frac{x}{2} \cos \frac{x}{2}$$

$$\sin \frac{x}{2} = \pm \sqrt{\frac{1 - \cos x}{2}}$$

$$\cos \frac{x}{2} = \pm \sqrt{\frac{1 + \cos x}{2}}$$

$$\cos x = \frac{1 - \operatorname{tg}^2 \frac{x}{2}}{1 + \operatorname{tg}^2 \frac{x}{2}}$$

KVADRATICKÉ ROVNICE

Rovnica $\boxed{ax^2 + bx + c = 0, a \neq 0, a, b, c \in \mathbb{R}}$ sa nazýva kvadratickou rovnicou vo všeobecnom tvare. Korene x_1, x_2 kvadratickej rovnice vypočítame zo vzťahu

$$x_{1,2} = \frac{-b \pm \sqrt{b^2 - 4ac}}{2a},$$

kde $D = b^2 - 4ac$ sa nazýva diskriminant kvadratickej rovnice.

Ak $D > 0$, tak kvadratická rovnica má dva rôzne reálne korene.

Ak $D = 0$, tak kvadratická rovnica má jeden reálny dvojnásobný koreň

$$x_1 = x_2 = -\frac{b}{2a}.$$

Ak $D < 0$, tak kvadratická rovnica má dva komplexne združené korene

$$x_{1,2} = \frac{-b \pm i \cdot \sqrt{|D|}}{2a},$$

kde i je imaginárna jednotka.

Ak x_1, x_2 sú korene kvadratickej rovnice, tak tzv. rozklad na súčin koreňových činiteľov má tvar

$$ax^2 + bx + c = a(x - x_1)(x - x_2).$$

Ak $a = 1, b = p, c = q$, dostaneme normovanú kvadratickú rovnicu

$$x^2 + px + q = 0,$$

pričom pre jej korene x_1, x_2 platí

$$x_1 + x_2 = -p, \quad x_1 \cdot x_2 = q.$$

ABSOLÚTNA HODNOTA

Absolútna hodnota reálneho čísla je definovaná takto

1. ak $a \geq 0$, tak $|a| = a$,
2. ak $a < 0$, tak $|a| = -a$.

Vlastnosti absolútnej hodnoty

- a) $|a| \geq 0$,
- b) $|-a| = |a|$,
- c) $-|a| \leq a \leq |a|$,
- d) $|a + b| \leq |a| + |b|$,
- e) $|ab| = |a| \cdot |b|$,
- f) $\sqrt{a^2} = |a|$,
- g) $|a| < k \Leftrightarrow -k < a < k \Leftrightarrow a \in (-k; k)$.

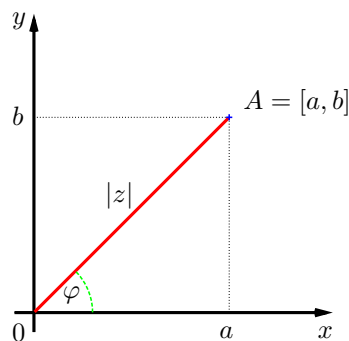
KOMPLEXNÉ ČÍSLA

Každé komplexné číslo sa dá zapísať v tvare $z = a + bi$, kde a je reálna časť, b je imaginárna časť komplexného čísla, i je imaginárna jednotka, pre ktorú platí $i^2 = -1$.

Nech $z_1 = a + bi$, $z_2 = c + di$ sú komplexné čísla. Potom

- a) súčet $z_1 + z_2 = (a + c) + (b + d)i$,
- b) rozdiel $z_1 - z_2 = (a - c) + (b - d)i$,
- c) súčin $z_1 \cdot z_2 = (ac - bd) + (ad + bc)i$,
- d) podiel $\frac{z_1}{z_2} = \frac{(a + bi)(c - di)}{(c + di)(c - di)}$, $c + di \neq 0$. Číslo $c - di$ je komplexne združené číslo k číslu z_2 .

Znázornenie komplexného čísla $z = a + bi$ vektorom \overrightarrow{OA}

Absolútna hodnota komplexného čísla je $|z| = \sqrt{a^2 + b^2}$.

$$\cos \varphi = \frac{a}{|z|} \Rightarrow a = |z| \cdot \cos \varphi$$

$$\sin \varphi = \frac{b}{|z|} \Rightarrow b = |z| \cdot \sin \varphi$$

Po dosadení do algebraického tvaru komplexného čísla $z = a + bi$ dostaneme goniometrický tvar $z = |z| \cdot (\cos \varphi + i \cdot \sin \varphi)$. Platí Eulerov vzťah

$$e^{i\varphi} = \cos \varphi + i \cdot \sin \varphi.$$

ANALYTICKÁ GEOMETRIA V ROVINE

Nech sú dané dva body $A = [a_1, a_2]$, $B = [b_1, b_2]$. Potom ich **vzdialenosť** je

$$|AB| = \sqrt{(b_1 - a_1)^2 + (b_2 - a_2)^2}$$

a **stred úsečky** AB je

$$S = \left[\frac{a_1 + b_1}{2}, \frac{a_2 + b_2}{2} \right].$$

Rovnice priamky:

1. **parametrické** rovnice –

priamka je určená bodom $A = [a_1, a_2]$ a smerovým vektorom $\vec{u} = (u_1, u_2)$

$$x = a_1 + t \cdot u_1,$$

$$y = a_2 + t \cdot u_2, \quad t \in \mathbb{R},$$

2. **všeobecný tvar** rovnice –

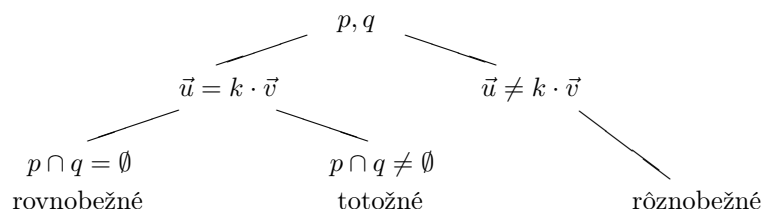
$ax + by + c = 0$, kde $\vec{n} = (a, b)$ je normálový vektor priamky, platí $\vec{n} \perp \vec{u}$,

3. **smernicový tvar** rovnice –

$y = kx + q$, kde $k = \tan \alpha$ je smernicou priamky, q je úsek, ktorý vytína priamka na osi y .

Vzájomná poloha dvoch priamok:

Priamka p je určená bodom A a smerovým vektorom \vec{u} , priamka q je určená bodom B a smerovým vektorom \vec{v} . Ich vzájomnú polohu určíme podľa schémy:

Uhol dvoch priamok:

$$\cos \alpha = \frac{|u_1 v_1 + u_2 v_2|}{|\vec{u}| \cdot |\vec{v}|},$$

$$\text{kde } |\vec{u}| = \sqrt{u_1^2 + u_2^2}, \quad |\vec{v}| = \sqrt{v_1^2 + v_2^2}.$$

Vzdialenosť bodu $M = [x_0, y_0]$ od priamky $ax + by + c = 0$:

$$v = \frac{|ax_0 + by_0 + c|}{\sqrt{a^2 + b^2}}.$$

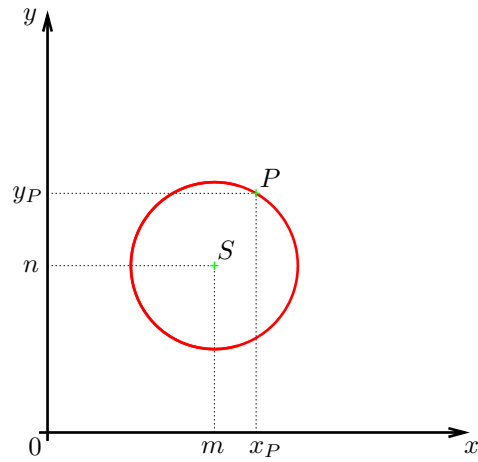
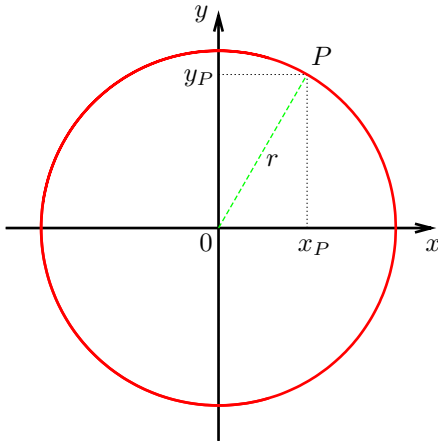
Kružnica

Stredový tvar rovnice kružnice $k(S; r)$, kde $P = [x, y]$ je jej ľubovoľný bod, $S = [0, 0]$ je stred, $r = |SP|$ je polomer kružnice, je

$$x^2 + y^2 = r^2.$$

Ak $S = [m, n]$ je stred, tak rovnica kružnice je

$$(x - m)^2 + (y - n)^2 = r^2.$$

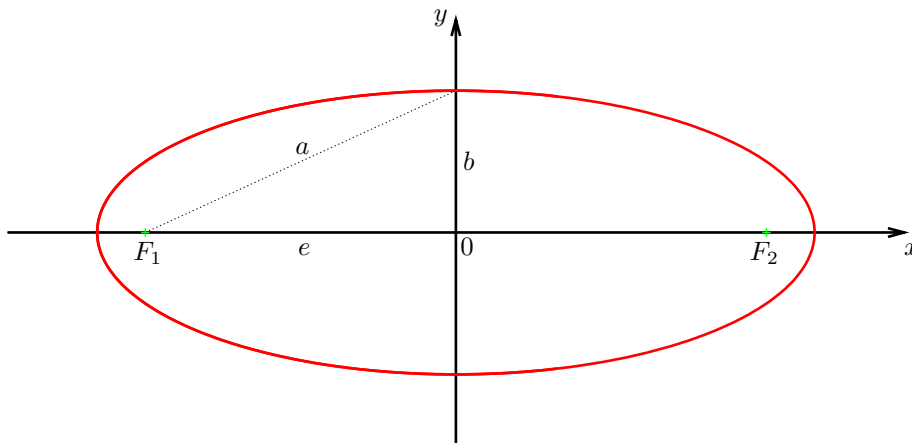
Elipsa

Stredový tvar rovnice elipsy, kde $P = [x, y]$ je jej ľubovoľný bod, je

$$\frac{x^2}{a^2} + \frac{y^2}{b^2} = 1, \quad S = [0, 0], \quad a^2 > b^2,$$

alebo

$$\frac{(x - m)^2}{a^2} + \frac{(y - n)^2}{b^2} = 1, \quad S = [m, n], \quad a^2 > b^2.$$

$e = \sqrt{a^2 - b^2}$ – lineárna excentricita elipsy.

$F_1 = [-e, 0]$, $F_2 = [e, 0]$ – ohniská elipsy.

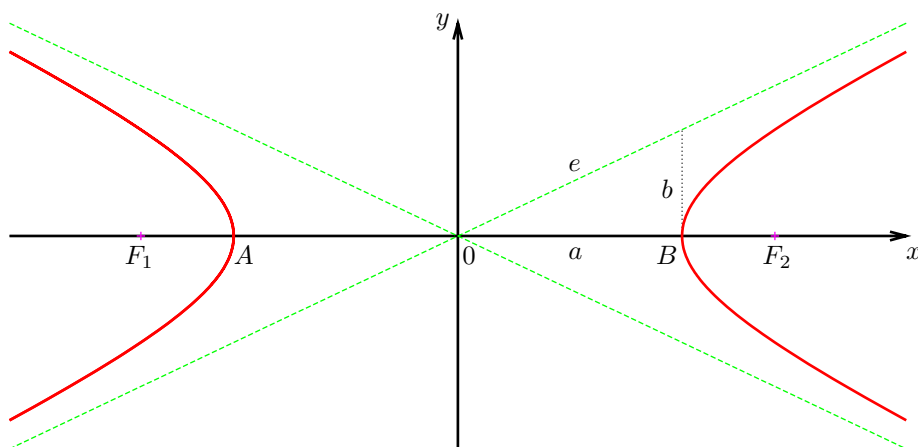
Hyperbola

Stredový tvar rovnice hyperboly, kde $P = [x, y]$ je jej ľubovoľný bod, je

$$\frac{x^2}{a^2} - \frac{y^2}{b^2} = 1, \quad S = [0, 0],$$

alebo

$$\frac{(x - m)^2}{a^2} - \frac{(y - n)^2}{b^2} = 1, \quad S = [m, n].$$

$e = \sqrt{a^2 + b^2}$ – lineárna excentricita hyperboly.

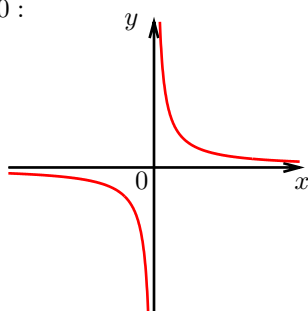
$F_1 = [-e, 0], F_2 = [e, 0]$ – ohniská hyperboly.

A, B – vrcholy hyperboly.

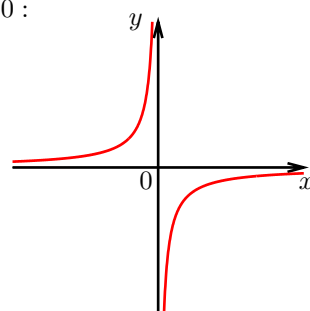
Asymptoty hyperboly majú rovnice: $y = \frac{b}{a} \cdot x, \quad y = -\frac{b}{a} \cdot x$.

Rovnoosová hyperbola $y = \frac{k}{x}$

$k > 0$:

$k < 0$:

Parabola

Vrcholový tvar rovnice paraboly, kde $P = [x, y]$ je jej ľubovoľný bod, je

$$y^2 = \pm 2px,$$

$$x^2 = \pm 2py,$$

$$(y - n)^2 = \pm 2p(x - m),$$

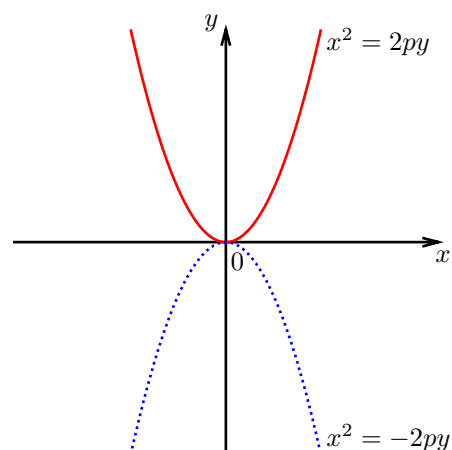
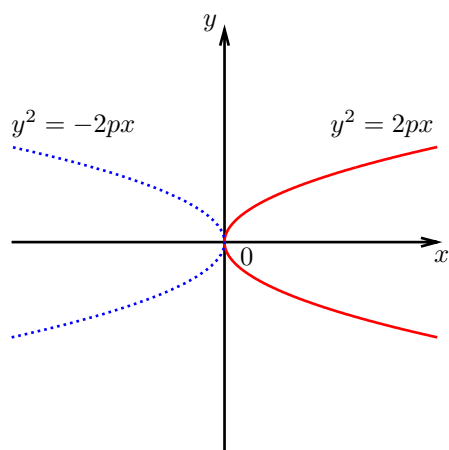
$$(x - m)^2 = \pm 2p(y - n),$$

kde $p > 0, V = [0, 0], o = x,$

kde $p > 0, V = [0, 0], o = y,$

kde $p > 0, V = [m, n], o \parallel x,$

kde $p > 0, V = [m, n], o \parallel y.$

Derivačné vzorce:

$$[c]' = 0, \text{ kde } c \text{ je konštanta}$$

$$[x^\alpha]' = \alpha \cdot x^{\alpha-1}$$

$$[e^x]' = e^x$$

$$[a^x]' = a^x \ln a$$

$$[\ln x]' = \frac{1}{x}$$

$$[\log_a x]' = \frac{1}{x \ln a}$$

$$[\sin x]' = \cos x$$

$$[\cos x]' = -\sin x$$

$$[\operatorname{tg} x]' = \frac{1}{\cos^2 x}$$

$$[\operatorname{cotg} x]' = -\frac{1}{\sin^2 x}$$

$$[\arcsin x]' = \frac{1}{\sqrt{1-x^2}}$$

$$[\arccos x]' = \frac{-1}{\sqrt{1-x^2}}$$

$$[\operatorname{arctg} x]' = \frac{1}{1+x^2}$$

$$[\operatorname{arccotg} x]' = \frac{-1}{1+x^2}$$

$$[c \cdot f(x)]' = c \cdot f'(x)$$

$$[f(x) \pm g(x)]' = f'(x) \pm g'(x)$$

$$[f(x) \cdot g(x)]' = f'(x) \cdot g(x) + f(x) \cdot g'(x)$$

$$\left[\frac{f(x)}{g(x)} \right]' = \frac{f'(x) \cdot g(x) - f(x) \cdot g'(x)}{g^2(x)}$$

$$[f(g(x))]' = f'(g(x)) \cdot g'(x)$$

Integračné vzorce:

$$\int dx = x + c$$

$$\int x^\alpha dx = \frac{x^{\alpha+1}}{\alpha+1} + c \text{ pre } \alpha \neq -1$$

$$\int e^x dx = e^x + c$$

$$\int a^x dx = \frac{a^x}{\ln a} + c \text{ pre } a \neq 1$$

$$\int \frac{1}{x} dx = \ln |x| + c$$

$$\int \cos x dx = \sin x + c$$

$$\int \sin x dx = -\cos x + c$$

$$\int \frac{1}{\cos^2 x} dx = \operatorname{tg} x + c$$

$$\int \frac{1}{\sin^2 x} dx = -\operatorname{cotg} x + c$$

$$\int \frac{dx}{\sqrt{a^2 - x^2}} = \begin{cases} \arcsin \frac{x}{a} + c, \\ -\arccos \frac{x}{a} + c \end{cases}$$

$$\int \frac{dx}{a^2 - x^2} = \frac{1}{2a} \ln \left| \frac{a+x}{a-x} \right| + c$$

$$\int \frac{dx}{a^2 + x^2} = \begin{cases} \frac{1}{a} \operatorname{arctg} \frac{x}{a} + c, \\ -\frac{1}{a} \operatorname{arccotg} \frac{x}{a} + c \end{cases}$$

$$\int \frac{dx}{\sqrt{x^2 + k}} = \ln \left| x + \sqrt{x^2 + k} \right| + c$$

$$\int c \cdot f(x) dx = c \cdot \int f(x) dx, \text{ kde } c \neq 0$$

$$\int [f(x) \pm g(x)] dx = \int f(x) dx \pm \int g(x) dx$$

$$\int \frac{f'(x)}{f(x)} dx = \ln |f(x)| + c$$

$$\int f'(x) \cdot g(x) dx = f(x) \cdot g(x) - \int f(x) \cdot g'(x) dx$$